

חוקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

עין משפט ג'ר מצוה

קב א מיי פ"ע מהל
מכירה ה' ד סמנ לאוין
קע טושי"ע ח"מ ס' רכס
ספ"ק ג'
קבא ב מיי פ"ע מהל
טוען ה' א סמנ עשין
כ"ה טושי"ע ח"מ ס' קלד
ספ"ק א'
קבב ג מיי שס ה' ג'
טושי"ע שס ספ"ק ג'

רבינו גרשום

היכי דמי. האי מוכר: אי דאית ליה ארעא אחריתי. חזין מנו שוכרי אמאי לא מצי מסהדי לה והא עליה דידיה אק חרר בעל חובו ונבי מהווא חרקה דשיירו לו ולא על הלוקח. ואי דלית ליה ארעא אחריתי אמאי לא מצי מסהדי לה והא עליה נוגע בעדות דכיון דלית ליה חרקה מאי נפקא ליה מיניה. כלומר אמאי איכפת לו אם לא היה נוגע בעל חובו לגבות כלום מן הלוקח סוף סוף אין יכול בעל חובו לחזור לגבות ממנו שהרי אין לו כלום הלכך מה לו למכור לשוק ואמאי נוגע בעדות הוא: לפיכך דלית ליה ארעא אחריתי למכור. ודקאמרת אי הכי מה לו לשוק אפ"ה חיישנן משום דלא נחא ליה דליקרייה לה רשע ולא ישלם ונחא ליה דלישכח בעל חובו: בטורף מידי מן הלוקח: סוף סוף. כי הוה חרף ליה בעל חובו לגבי הלוקח הרי חרף קורא לו הוה רשע ולא ישלם. לא דמי אמר ליה מוכר להכי זבני לך שלא באחריות דלא ליהוה ליה עוד שום תרומה דלא דלוקין לעילא. מבבל לא: ודנחתיך לתתא. מאי לבבל כלומר חזי דיעין הכל האי דינא. ולא אמרן דמפצי ליה אלא כשאין מכיר בה הלוקח שהיא בת חמורו דמכור: לא מפצי ליה. והשתא ידע דעובר כוכביס באונס לקוח ממנו ולא ברין: אמאי כפי' אפי' ליהכא שאין מכיר בה שהיא בת חמורו דמפצי ליה אלא דקא אנוס ליה עובר כוכביס בלא אונסא דאכא למכור מה שהיה אנוס ומה שלא הכיר לא אנוס ומש"ה דינא הוא דמפצי ליה אבל אנוס התרומה לו לא מפצי ליה: אמאי כפי' אונס אומן שמתקן כלים אם מבקש ממנו בעל הבית שיחזור לו את כליו אפי' דאין רואהו בידו אין לו חוקה לאומן לומר לקוח הוא בידו: אמר רבה ל"ש. דאין לו חוקה אלא שמסר לו בעל הבית בעדים דאפי' דלא דאחו בתרוייהו אין לו חוקה לאומן לומר לקוח הוא בידו משום דמכור ליה המפקיד אצל חברו בעדים צריך להחזיר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים אפי' דאחורו בידו יש לו חוקה דמתוך שיכול לומר לאו דבריה מעולם. לא נתת לי שום כלי לתקן: אמר ליה אביי הכי אפי' בעדים. מסר לו חוקה דאחורו הוי חוקה מתוך שיכול לומר לו כו'. משום דמשמע לו המפקיד אצל חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים:

אי דאית ליה ארעא אחריתי עליה הדר. הוה מצי לשנויי כגון שעשאה אפומיקי דלא לא הדר אארעא אחריתי דלית ליה^א ואס תפול ציד המערער יפרע לו אחרת ומש"ה אינו מעיד עליה לנוגע בעדות הוא: **מאי נפקא מינה.** תימנה דנ"מ שיפטרו אם יתעשר^ב ושמה בשביל כן אין לפסולו לעדות כיון דהשתא לא מרווח מניד^ג:

דינא הוא דמפצי ליה. תימנה להשכיח דלימא ליה אייתי ראיה דבדין טרפה ושלם לך דאפילו לגבי ישראל מצי למימר הכי כל שכן לגבי עכו"ם^ד ויש לומר דמייירי כגון שצדיני עכו"ם דן עמו וצדיניהם הויא דעכו"ם הלכך חייב לפלומו:

אבל מסר לו שלא בעדים מתוך שיבוץ לומר בו. אין לפרש מתוך שהיה יכול לומר לו שכן כלל דהא צראה מייירי דמכוחא אתקפתא דאזני דראה עצדו אלא ה"פ מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם שצא לידו צמורת אומנות אלא צמורת מכר^ה אי נמי אתה ממכרתו לאחר ואחר מכרו לי דכפי' הקונטרס ואם תאמר מאי אריא אומן דאין לו חוקה היכא דמסר לו בעדים אפי' אחר נמי כיון שיש עדים שצא לידו צמורת פקדון ואפילו לא ראה למאי דמסיק שצריך להחזיר לו בעדים ולקמן פריך לה אכל מכל מקום קשה דמאי ס"ד לרעה וי"ל כגון שמסר לו בעדים סתם ולא פירש צפניהם אלא צמורת מכר אם צמורת פקדון ולהכי דוקא אומן אין לו חוקה דמסתמא לתקנו מסר לו כיון דלא פירש אכל אחר מלדא פירש שהוא

פקדון מסתמא מכר או מתנה הוא^ו ורז נחמן צר יתכן דפריך בסוף הסוגיא אומן הוא דאין לו חוקה הא אחר יש לו חוקה לא מסתמא ליה לרז נחמן לאוקומה צראה בלא ידעיה דלא שכיח כדפריך^ז [לעיל מיניה] אי דאיכא עדים ליחזו עדים מאי קאמרי דלא שכיח שימסור צפניהם ולא ידעי קאליה והכא נמי רז נחמן צר יתכן לא פריך אלא מנה סתם וזו ויכתי פריך אי דאיכא עדים אחר אמאי יש לו חוקה הא ע"כ ידעי עדים דצמורת פקדון אמת ליה ליה דלא מסתמא לאוקומה^ח דצדכ דלא ידעי דלא שכיח כלל הקשה צקונט^ט אמאי יש חוקה לאומן מ"ש מדברים העשויין להשאל ולהשכיר ומיך דצדינים העשויין להשאל ולהשכיר שייך גבי כל אדם אבל הא לא מצי למימר אומן איך רגיל אכלי לתקן^י ור"י אומר דאפי' רגיל לתקן אכלו יש לחלק דצדינים העשויין להשאל ולהשכיר שייך בין לגבי אדם שמכיר שהוא נאמן בין אמר שאינו נאמן ואין יכול כל שעה להעמיד עדים כשראה להשאל ולהשכיר שאל להשיר עצמו שם רז צשכיניו אבל לאומן אם צריך הוא לתקן יכול לתן לאומן המכיר שהוא נאמן או להציג עדים לכך יש לו חוקה שלא בעדים^{יא}:

אי הכי אפי' בעדים נמי מתוך שיבוץ לומר החזרתיו לך בו. פירוש^{יב} בשלמה לרידי דלא מפליגנא בין יש עדים לאין עדים אלא צראה הוא דמפליגנא היכא דראה אפילו היכא דליכא עדים לא מהימן^{יג} כדאמר אביי בסמוך והיכא דלא ראה אף על גב דאיכא עדים מהימן צמינו דמאי אמר החזרתיו לך^{יד} אלא לרידי^{טו} דאיכא עדים עדים יכול לטעון לקוח הוא צדי שהרי מעידין עדים שצמורת פקדון צא לידו שהרי צפניהם מסר לו. ומיהו אי טעין החזרתיו לך צפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן דהכי אמרינן שצבועות (דף מה). דאפי' למ"ד המלוה את חברו בעדים צריך לפורעו בעדים אי טעין ואמר פרעתיך צפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים לא טעין אלא החזרתיו לך שלא בעדים אינו נאמן והא דלא אמרינן מתוך שיכול לומר פרעתיך צפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים כי אמר נמי החזרתיו ציני וצינך נאמן כי האי גוונא לא אמרינן מיגו דכיון דלא פרעו צפני עדים לא היה יכול לומר פרעתי צפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים דמילתא דצדיקא לאיגלויי לא משקר איניש פן יעשה צדאי היום ולמחר כי הדר עדים ממדינת הים ויאמרו לא היו דברים מעולם: אבל מסר לו שלא בעדים. לא מייבער אהיכא דאין אנו רואין בעדותו צדיק שיכול לומר אמת אתה מסרת לי אבל החזרתיו לך ונאמן דהא אין צריך עכשיו להחזיר לו בעדים אי נמי יכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרת לי ויהיה נאמן שצבועת היסת כי אמר לו נמי ישנו צדי ולקוח הוא שמכרתו לי דיש לו חוקה ונאמן ע"י האי מגו אלא אפילו אם ראו עכשיו עדים הטלית ציד האומן או שחפסו צו צפנינו מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרתו לי אבל אחר מסרו לי שחכרתי לו והוא מכרה לי כי אמר ליה נמי אתה מסרתו לי ומכרתו לי נאמן צהאי מיגו דקצירא ליה לרבה השתא דהיכא דלא מסר לו בעדים ל"ש ראה הטלית צידו עכשיו ל"ש לא ראה יש חוקה דלא מדמי ליה לדין של דברים העשויין להשאל ולהשכיר ואמר אידך לקוחין הן צדי דאינו נאמן הואיל ויש למערער עדים שהיה שלו ואפי' דליכא עדי מסירת שאלה או שכירות משום שאלה ושכירות לכל שכניו אדם משאיל ומשכיר אבל הכא מצי אמר אומן איך רגיל לתקן אכלי והכי מוכח מלמא אכלי לרבה ל"ש ראה ל"ש לא ראה ל"ש לא ראה ל"ש ראה היכא דליכא מסירה בעדים: אמר ליה אביי. לרבה אמאי לא משתים שום חילוק היכא דמסר לו בעדים בין ראה עכשיו הטלית צידו בעדים אפי' ראה אפי' מסר בעדים נמי היכא דלא ראה יש לו חוקה מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך דקצירא ליה לאביי המפקיד

אי דאית ליה. למוכר ארעא אחריתי בת חורין שיוכל בע"ה לגבות הימנה עליה הדר בעל חוב דאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי' הן צורות ואמאי אינו מעיד הרי אין מעמידה צפני בעל חובו ואין לו למוכר לא ריוח ולא הפסד אם

תעמוד ציד הלוקח ואינו נוגע בעדות זו: **מאי נפקא ליה מינה.** אם תשאר ציד הלוקח הא אפילו אי מפיק לה מערער לא מצי גבי בעל חובו מיניה דמוכר מידי דהא לית ליה: לא ניהא ליה. לזה דמפיק ארעא מיד לוקח ולא ימלא בעל חוב ממה לגבות וקם ליה לזה בלזה רשע ולא ישלם והלכך נוגע בעדותו הוא: סוף סוף. מה הנאה יש לו בעדות זו דמוקי לה ציד לוקח ודק צמל חוב גבי ליה מיניה לגבי וחרר נמי הוה ליה ליה רשע שהרי הפסידו ולא הוי נוגע בעדות זו: ומשני דאמר ליה לכי זבני לך שלא באחריות. להפטר מכל אחריות שבעולם והלכך אינו מעיד שרואה להעמידה צפני בעל חובו לגביה הוא דהוה ליה ליה רשע אי לא פרע ליה: מכריז רבא. דריש לרביס: דסקוקן לעילא. העולין מבבל לדרך ישראל: ודנחתי לפסא. מל"י בצבל. כולסך מדעו דין זה האי צר ישראל כו': חמרא. חמור: ואניס ליה מיניה. ללוקח דקטעין עכו"ם חמור זה נגנז ממני או מי שמכר לך גזול ממני וצלה עדים מלנסו הימנו וכדמפרש לקמן ללא אנוס ליה לאוכפא אלא החמורו לגבו דמוכח מילתא דדידיה הוא דקא

שקיל דלאו דידיה לא צעי^א (ב) ליה למישקל והלכך דינא הוא דמפצי ליה כמו הפולא את דוד עצדו מחרז רעה (תהלים קמז) ויציא עדים וידון עם העכו"ם אולי יוציאנו מידו (ט) דעכו"ם יימתי דינא הם. ודוקא עכו"ם אבל קאניס ליה ישראל לא מפצי ליה אלא יתבענו צדין דאין כח לישראל לגזול חמור מחברו בלא עדים וצלה ראה: ולא אמרן. דלרין מוכר לגבות חמור אלא שאין מכיר בה לוקח שיהא בת חמורו של מוכר דאיכא למימר הדין עם העכו"ם: אבל הכי צע בו' לא. מצעי ליה לפלומו כיון דצד דרע הוא שגדלה צימתו של מוכר וסתם עובד כוכבים אנס הוא מסתברא דשלא כדון אנסו העכו"ם: ולא אמרן. דפנפי ליה היכא דאין מכיר בה אלא דלא אנוס את החמור ואת האוכף דכיון דהניח את האוכף מסתברא דשלו הוא נוטל. והלכך נקט חמור אבל פרה וטלית ליכא למימר האי חילוק דאוכף: לא. מפצי ליה דקסתם עובד כוכבים אנס הוא: אפילו ליכא בת חמור. לא. מפצי ליה שיהא צו חמורו ולא אנוס לאוכפא אפילו הכי לא מפצי ליה דקסתם עובד כוכבים אנס הוא (א) ונהכי קי"ל משום דלמימר צמורה הוא: אומן אין לו חוקה. מתיני' היא דקמתי [מג] האומנין והאריסיין. כל חדא חדא צבא מפרש להו ואולי: אמר רבה לא שנו. דאין לו חוקה לטעון לקוח הוא צדי וצריך לשלם האומן לבעל הבית את גבדיו או את כליו: אלא שמסר לו. בעל הבית לאומן טליתו צפני עדים לתקנו והלכך אפילו אין אנו רואים עכשיו הטלית ציד האומן ובעל הבית תובעו טליתו אין האומן יכול לטעון החזרתיו לך דקצירא ליה לרבה המפקיד אצל חברו בעדים צריך להחזיר לו בעדים כדמפרש לקמיה [ע"ב] והיה

לו להחזירו בעדים וכל שכן שאנו רואין אותו צבית האומן שאין יכול לטעון לקוח הוא צדי שהרי מעידין עדים שצמורת פקדון צא לידו שהרי צפניהם מסר לו. ומיהו אי טעין החזרתיו לך צפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים נאמן דהכי אמרינן שצבועות (דף מה). דאפי' למ"ד המלוה את חברו בעדים צריך לפורעו בעדים אי טעין ואמר פרעתיך צפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים לא טעין אלא החזרתיו לך שלא בעדים אינו נאמן והא דלא אמרינן מתוך שיכול לומר פרעתיך צפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים כי אמר נמי החזרתיו ציני וצינך נאמן כי האי גוונא לא אמרינן מיגו דכיון דלא פרעו צפני עדים לא היה יכול לומר פרעתי צפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים דמילתא דצדיקא לאיגלויי לא משקר איניש פן יעשה צדאי היום ולמחר כי הדר עדים ממדינת הים ויאמרו לא היו דברים מעולם: אבל מסר לו שלא בעדים. לא מייבער אהיכא דאין אנו רואין בעדותו צדיק שיכול לומר אמת אתה מסרת לי אבל החזרתיו לך ונאמן דהא אין צריך עכשיו להחזיר לו בעדים אי נמי יכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרת לי ויהיה נאמן שצבועת היסת כי אמר לו נמי ישנו צדי ולקוח הוא שמכרתו לי דיש לו חוקה ונאמן ע"י האי מגו אלא אפילו אם ראו עכשיו עדים הטלית ציד האומן או שחפסו צו צפנינו מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם שלא מסרתו לי אבל אחר מסרו לי שחכרתי לו והוא מכרה לי כי אמר ליה נמי אתה מסרתו לי ומכרתו לי נאמן צהאי מיגו דקצירא ליה לרבה השתא דהיכא דלא מסר לו בעדים ל"ש ראה הטלית צידו עכשיו ל"ש לא ראה יש חוקה דלא מדמי ליה לדין של דברים העשויין להשאל ולהשכיר ואמר אידך לקוחין הן צדי דאינו נאמן הואיל ויש למערער עדים שהיה שלו ואפי' דליכא עדי מסירת שאלה או שכירות משום שאלה ושכירות לכל שכניו אדם משאיל ומשכיר אבל הכא מצי אמר אומן איך רגיל לתקן אכלי והכי מוכח מלמא אכלי לרבה ל"ש ראה ל"ש לא ראה ל"ש לא ראה ל"ש ראה היכא דליכא מסירה בעדים: אמר ליה אביי. לרבה אמאי לא משתים שום חילוק היכא דמסר לו בעדים בין ראה עכשיו הטלית צידו בעדים אפי' ראה אפי' מסר בעדים נמי היכא דלא ראה יש לו חוקה מתוך שיכול לומר לו החזרתיו לך דקצירא ליה לאביי המפקיד

(א) ש"ס (ב) גי רש"ל לקמן
 תורה אור השלם
 1 לזה רשע ולא ישלם
 וצדיק חזון ונותן:
 תהלים לו כא
 2 פנאי והצילני מיד בני
 נבר אשר פיהם דבר שאו
 וימינם ימין שקר:
 תהלים קמד יא
 הגהות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה אנוס
 וכו' לא צני למישקל אכל
 וימנה ליה נמחק: (ב) ב"ד
 ויזילטו מידי בדין דעמיס:
 (א) תוס' ד"ה אכל וכו' דלא
 מסתמא לאוקומה כגון דלא
 ידעי:

מוסר תוספות

א. שאין שבוירי אלא עליו דהא אמר ליה אין לך פירעון אלא מנו. ומכ"כ. ב. דלמא חרש הוא שמו קנה נכסים ויעשירי לאחר זמן ויטורף בעל חובו לפיכך הוא מעיד עליה נמ"ן. ג. שרבר חרקה הוא ואין אדם מעלה על לבו כדי שיעיר עדות שקר. ד. (ועי"ש מה שד"ס הן קס"ו). ד. דאחוריותא דאונס לא קביל בעליו. ה. כגון שטען לקוח הוא בידו אחר שמסרתו לי בתורת אומנות רבנינו. ו. (כיון שאומן לא חתם ורגלים הדרב שבתירו אומנות הדרב שאליו באו בתורת מכרה הוי ליה לפרש. נמ"ן. ז. כדאיתא בביבועות (ד"ו). נמ"ן. ח. והקשה ר"מ א"כ לקמן שטען ליה אביי לרבה מראה עברו ביד אומן לשני ליה כגון שהיגל לתקן אצלו לכך נראה כפי' ר"י ז"ל כי כחומר בתוס' שטעמי' שטען מוסר להש"ס. ט. דא"כ לא שבעת חיי לכולהו אומני. י. לאו למימרא דאביי לית ליה מגו גבי אומן דהא שפעתא מוכחא לקמן דאית ליה מגו. נמ"ן. יא. [ד'לגבי אומן ככלים העשויין להשכיר וי. ב. דהא אפי' ככלים העשויים להשאל ולהשכיר שייך נאמן לומר לקוחין הן בידו אם לא דאנוס. רש"י. יג. דאמרת דאפי' בדיאה נאמן ועשיתו לאומן בזה כשאר כל אדם. שס.